

IŠ NETEISĖTO PASINAUDOJIMO KOMERCINĖ PASLAPTIMI GAUTOS NAUDOS PRITEISIMO NUKENTĖJUSIAM ASMENIUI PROBLEMOS

Vaidas Kontrimas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6170
El. paštas: <vaidas.kontrimas@yahoo.com>

Straipsnyje analizuojama, kokių teisinių pagrindų (taikant civilinės atsakomybės ar nepagrįsto praturtėjimo institutą) nukentėjusiam asmeniui turėtų būti priteisiama iš nesąžiningos konkurencijos, neteisėtai atskleidus ir pasinaudojus komercine paslaptimi, veiksmų gauta nauda. Straipsnyje taip pat analizuojami savo turiniu nauji Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos išaiškinimai dėl civilinės atsakomybės taikymo už nesąžiningos konkurencijos veiksmus ryšium su nukentėjusio asmens negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos priteisimu, jų santykiu. Straipsnyje vertinamas tokių išaiškinimų teisinis pagrįstumas bei galimi neigiami padariniai.

This article provides an analysis of the legal basis (using the institute of civil liability or unjust enrichment) for awarding the benefit of the infringer, derived from unfair competition actions upon unlawful disclosure and use of the other entity's trade secret, to the injured person. The article also deals with the new judicial interpretations in relation to civil liability for unfair competition actions related to awarding of loss of the injured person's profit and the infringer's benefit (including the correlation between them), developed by the Supreme Court of Lithuania. The article assesses legal justification for such judicial interpretations and possible negative consequences of their application.

Ivadas

Tiek tarptautiniu¹, tiek nacionaliniu lygmeniu yra draudžiami nesąžiningos konkurencijos veiksmai, kurie nėra suderinami su sąžininga verslo praktika ir iškreipia konkurenciją rinkoje. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo² (toliau – Konkurencijos įstatymas) 15 ir 16 straipsniuose įtvirtintas draudimas atlikti nesąžiningos konkurencijos veiksmus. Vieni iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų, kurie draudžiami, – Konkurencijos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas draudimas naudoti, perduoti, skelbti kito ūkio subjekto komercinę paslaptį be šio subjekto sutikimo, taip pat gauti tokią informaciją iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudos sau arba padarant žalą kitam ūkio subjektui³.

¹ 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos, 10bis straipsnis. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 75-1796; Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos Pavyzdinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nuostatos. Ženeva: Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos publikacija Nr. 832, 1996.

² Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856 (su pakeitimais ir papildymais).

³ Šie nesąžiningos konkurencijos veiksmai dažniausiai susideda iš tokių faktinių aplinkybių: pirmiausia, ūkio subjekto darbuotojas neteisėtai atskleidžia ūkio subjekto komercinę paslaptį kitam, konkuruojančiam ūkio subjektui; vėliau, konkuruojantis ūkio subjektas šia komercine paslaptimi neteisėtai pasinaudoja savo ūkinėje komercinėje veikloje. Dažniausiai neteisėtai atskleidžiama ir neteisėtai pasinaudojama komercine paslaptimi apie ūkio subjekto klientus ir (ar) prekių pardavimo, paslaugų teikimo klientams sąlygas. Tokių nesąžiningos konkurencijos veiksmų padarinys: neteisėtai

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁴ (toliau – CK) nuostatos nukentėjusiam asmeniui garantuoja teisę reikalauti priteisti ne tik jo dėl teisės pažeidimo negautą pelną⁵, bet ir pažeidėjo iš neteisėtų veiksmų gautą naudą. Tačiau, vertinant CK 1.116 straipsnio 3 dalies teisinį reglamentavimą ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus⁶, kyla teisinis neapibrėžtumas, ar iš nesąžiningos konkurencijos, neteisėtai atskleidus komercinę patirtį ir ją pasinaudojus, veiksmų (toliau – nesąžiningos konkurencijos veiksmai) gauta nauda turėtų būti priteisiama taikant civilinę atsakomybę ar taikant nepagrįsto praturtėjimo institutą. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016, priimtoje 2016 m. vasario 5 d. nutartyje⁷ (toliau – 2016 m. vasario 5 d. nutartis), pateikė savo turiniu naujus išaiškinimus, koku būdu turėtų būti taikoma civilinė atsakomybė ir pašalinami nesąžiningos konkurencijos veiksmų padariniai, bei dėl to, kaip turėtų būti sprendžiamas nukentėjusio asmens negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos santykis.

Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje siekiama atsakyti, kokio teisės instituto (civilinės atsakomybės instituto ar nepagrįsto praturtėjimo instituto) pagrindu nukentėjusiam asmeniui turėtų būti priteisiama iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda. Be to, straipsnyje analizuojami kasacinio teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti nauji išaiškinimai dėl civilinės atsakomybės taikymo, vertinamas šių išaiškinimų teisinis pagrįstumas ir galimi neigiami padariniai.

Šio tyrimo objektas ir nagrinėti šaltiniai yra teisės doktrinoje bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pateiktos pozicijos, išaiškinimai dėl civilinės atsakomybės bei dėl nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo. Taip pat dėmesio skiriama kasacinio teismo 2016 m. vasario 5 d. nutarčiai ir joje pateiktiems išaiškinimams dėl civilinės atsakomybės už nesąžiningos konkurencijos veiksmus taikymo. Kadangi šio darbo apimtis yra ribota, problematikai atskleisti yra nagrinėjami teisiniai aspektai, susiję su iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimu, atsiribojant nuo nukentėjusio asmens negauto pelno ir kitų nukentėjusio asmens galimų patirti kitokio pobūdžio praradimų ar išlaidų analizės⁸. Be to, straipsnyje nebus analizuojama, koks yra komercinę paslaptį atskleidusio asmens ir komercinė paslaptimi pasinaudojusio asmens atsakomybės pobūdis ir (ar) tenkanti atsakomybės dalis⁹.

Straipsnio tikslas yra įvertinti, koku teisiniu pagrindu galima nukentėjusiam asmeniui priteisti iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą. Be to, straipsnyje siekiama įvertinti 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktus naujus išaiškinimus, jų teisinį pagrįstumą ir galimus neigiamus padarinius.

komercinė paslaptimi pasinaudojęs konkurentas pervilioja, o komercinių paslaptčių teisėtas turėtojas praranda klientus. Toks klientų netekimas ūkio subjektui lemia turinius praradimus ir atitinkamai iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gaunama ekonominė nauda.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius: Registrų centras, 2015 (su pakeitimais ir papildymais).

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalyje vartojama negautų pajamų kaip žalos sąvoka. Tačiau pajamos yra visos asmens gautos įplaukos (apyvarta). O pelnas ekonominiu požiūriu suprantamas kaip asmens gautų įplaukų (apyvartos) ir asmens patirtų išlaidų skirtumas. Todėl tikslesnis žalos, kaip nuostolių turinių praradimų forma, apibrėžimas būtų „negautas pelnas“. Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje vartojama ne negautų pajamų, o negauto pelno sąvoka.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/1208625?nr=1#>>.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016.

⁸ Pavyzdžiui, straipsnyje nebus analizuojami dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų nukentėjusiam asmeniui galimos padaryti žalos, pasireiškusios išlaidomis darbuotojo, atskleidusio komercinę paslaptį, kvalifikacijai kelti, išlaidomis komercinei paslaptčiai sukurti ir pan., nustatymo ir (ar) priteisimo probleminiai aspektai.

⁹ Straipsnyje nebus analizuojama, ar komercinę paslaptį atskleidusio asmens ir komercinė paslaptimi pasinaudojusio asmens civilinė atsakomybė yra solidari ar dalinė bei kokia civilinės atsakomybės dalis turėtų tekti komercinę paslaptį atskleidusiam ir (ar) ją pasinaudojusiam asmeniui, jei šių asmenų civilinę atsakomybę būtų galima laikyti daline. Tačiau straipsnyje analizuojami klausimai laikytini vienodai svarbūs tiek komercinę paslaptį neteisėtai atskleidusio asmens, tiek komercinė paslaptimi pasinaudojusio asmens atsakomybei už padarytus neteisėtus veiksmus.

Nustatyti tinkamą teisinį pagrindą priteisti iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą yra itin svarbu, nes nuo to priklauso nukentėjusio asmens galimybės apginti savo pažeistas teises ir interesus bei tai, ar potencialūs pažeidėjai yra pakankamai atgrasomi nedaryti nesąžiningos konkurencijos veiksmų. O kasacinio teismo suformuotų naujų išaiškinimų dėl civilinės atsakomybės už nesąžiningos konkurencijos veiksmus taikymo analizė yra aktuali teisiškai pagrįstai ir efektyviai ginti nukentėjusio asmens teises ir interesus. Nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir iš neteisėtų veiksmų gautos naudos priteisimo klausimų aktualumą patvirtina ir ta aplinkybė, kad civilinėje byloje, kurioje buvo priimta 2016 m. vasario 5 d. nutartis, kasacinis teismas buvo sudaręs išplėstinę teisėjų kolegiją. Teisės mokslas neturėtų likti nuošalyje, iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimo bei apskritai nukentėjusio asmens pažeistų teisių gynimo klausimų sprendimą paliekant vien teismų praktikai, šios praktikos nekvėstionuodamas bei nesiūlydamas galimų alternatyvų. Todėl teigtina, kad straipsnyje nagrinėjami klausimai yra aktualūs teisės mokslui.

Straipsnyje analizuota teisės doktrina, kiek ji susijusi su gautos naudos priteisimu taikant nepagrįsto praturtėjimo ar civilinės atsakomybės institutus, bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktika dėl šių teisės institutų taikymo. Be to, straipsnyje analizuota kasacinio teismo praktika nesąžiningos konkurencijos bylose, kartu atsižvelgiant į CK teisinį reglamentavimą ir teisės doktrinoje pateikiamas pozicijas.

Pažymėtina, kad teisinio pagrindo priteisti iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą aspektai ir klausimai, susiję su iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos ir nukentėjusio asmens negauto pelno santykiu, Lietuvos teisės moksle lig šiol detalai analizuoti nebuvo, o tai patvirtina šio straipsnio mokslinį naujumą. Teisės mokslo darbuose, susijusiuose su nesąžininga konkurencija, buvo nagrinėjami visiškai kiti aspektai: (i) Vytauto Mizaro publikacijoje¹⁰ analizuojamas Baltijos šalių teisinis reglamentavimas dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimo; (ii) Manto Rimkevičiaus publikacijoje¹¹ nagrinėjami nesąžiningos konkurencijos vartotojų atžvilgiu teisiniai aspektai, neanalizuojant iš neteisėtų veiksmų gautos naudos priteisimo klausimų; (iii) Algirdo Matkevičiaus publikacijoje¹² taip pat nenagrinėjami klausimai, susiję su iš pažeidimo gauta nauda; (iv) Mariaus Jakutavičiaus publikacijose¹³ nagrinėjama nesąžiningos konkurencijos teisės raida, nesąžiningos konkurencijos koncepcijos bei nesąžiningos konkurencijos teisės nuostatų numatymas tarptautiniu lygmeniu; (v) Mariaus Jakutavičiaus daktaro disertacijoje¹⁴ dėmesio skiriama konkretaus delikto (produktų imitavimo, ne neteisėto komercinės paslapties atskleidimo ir pasinaudojimo ja) analizei. Tiesa, paminėtina, kad iš neteisėtų veiksmų gautos naudos priteisimo klausimai buvo nagrinėti Lauryno Didžiulio daktaro disertacijoje¹⁵; tačiau ši analizė atlikta ne nesąžiningos konkurencijos veiksmų, o finansų tarpininkų profesinės civilinės atsakomybės atžvilgiu¹⁶.

¹⁰ MIZARAS, V. *Unfair Competition Law in the Baltic States. Law Against Unfair Competition: Towards a New Paradigm in Europe?* Heidelberg: Springer Verlag, 2007, p. 249–257.

¹¹ RIMKEVIČIUS, M. Sąžiningos ir nesąžiningos komercinės veiklos samprata. *Teisė*, 2011, t. 81, p. 144–157.

¹² MATKEVIČIUS, A. Civilinė atsakomybė bendrovės komercinių paslapčių apsaugos pažeidimų atvejais. *Jurisprudencija*, 2008 t. 5(107), p. 50–60.

¹³ JAKUTAVIČIUS, M. Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse. *Teisė*, 2008, t. 66 (2), p. 44–58; JAKUTAVIČIUS, M. Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas. *Teisė*, 2008, t. 67, p. 76–90.

¹⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

¹⁵ DIDŽIULIS, L. *Finansų tarpininkų profesinė civilinė atsakomybė, kaip investuotojų apsaugos priemonė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014.

¹⁶ Nepaisant to, kad L. Didžiulio daktaro disertacijoje iš neteisėtų veiksmų gautos naudos priteisimo analizė buvo atlikta kito teisės pažeidimo (t. y. ne nesąžiningos konkurencijos veiksmų) atžvilgiu, straipsnyje į šią analizę bei autoriaus pateikiamus siūlymus yra atsižvelgiama.

Nurodytiems analizės tikslams pasiekti straipsnyje daugiausiai naudojami loginis, sisteminis ir lyginamasis tyrimo metodai, kuriais atskleidžiami straipsnyje nagrinėti probleminiai aspektai ir pateikiami vertinimai bei išvados.

1. Iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimo teisinis pagrindas

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje¹⁷ nuo nesąžiningos konkurencijos, pasinaudojant darbuotojo neteisėtai atskleista komercinė paslaptimi, veiksmų nukentėjusiam asmeniui pripažįstama teisė reikalauti priteisti jo negautą pelną ir (arba) iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą. Tokia teisė nukentėjusiam asmeniui garantuojama ir CK 6.249 straipsnio 1 ir 2 dalies nuostatomis. Pažymėtina, kad siekis nesąžiningai konkuruoti ir atlikti sąžiningai konkurencijai priešingus veiksmus dažnai sąmoningai yra skirtas gauti nesąžiningos, taigi ir neteisėtos naudos kitų asmenų sąskaita¹⁸. Taigi, tiek pagal teisinį reglamentavimą, tiek pagal kasacinio teismo praktiką nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų nukentėjęs asmuo gali reikalauti priteisti iš tokių neteisėtų veiksmų gautą naudą.

Komercinių paslapių apsauga yra užtikrinama ne tik Konkurencijos įstatyme įtvirtintu draudimu¹⁹, bet ir CK nuostatomis. CK 1.116 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmenys, neteisėtai būdais įgiję informaciją, kuri yra komercinė (gamybinė) paslaptis, privalo atlyginti padarytus nuostolius. Pareigą atlyginti padarytus nuostolius taip pat turi darbuotojai, kurie, pažeisdami darbo sutartį, atskleidė komercinę (gamybinę) paslaptį, ar kitokios sutarties šalis, atskleidusi gautą komercinę paslaptį, pažeisdama sutartį. CK 1.116 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad *pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu*.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016, kurioje buvo reikalaujama taikyti civilinę atsakomybę, pažymėjo, kad dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų padaryta žala gali būti suprantama kaip *nuostoliai dėl komercinės paslapties panaudojimo, kai paslaptimi pasinaudojęs ūkio subjektas ar asmuo iš to neteisėtai gauna pajamų (nepagrįstas praturtėjimas)*²⁰.

Esant tokiai CK 1.116 straipsnio 3 dalies paskutinio sakinio formuluotei bei pirmiau nurodytai kasacinio teismo praktikos pozicijai, kyla klausimas, kokių teisiniu pagrindu (taikant civilinę atsakomybę ar nepagrįsto praturtėjimo institutą) nukentėjęs asmuo gali reikalauti priteisti iš neteisėtų veiksmų, kurie pasireiškė neteisėtu komercinės paslapties atskleidimu (įgijimu) ir pasinaudojimu, gautą naudą.

Viena vertus, nagrinėjamu aspektu itin svarbu tai, kad civilinės atsakomybės taikymas ir nepagrįstas praturtėjimas yra du atskiri teisės institutai. Civilinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos įtvirtintos CK XXII skyriuje, o nepagrįstą praturtėjimą – CK XX skyriuje. Šių teisės institutų skirtinumą galima įžvelgti ir vertinant institutų tikslus bei taikymo sąlygas.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/731750>>; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/876152?nr=1>>.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/78593?nr=1>>.

¹⁹ Remiantis Konkurencijos įstatymo 15 str. 1 d. 3 p., draudžiama naudoti, perduoti, skelbti kito ūkio subjekto komercinę paslaptį be šio subjekto sutikimo, taip pat gauti tokią informaciją iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudos sau arba padarant žalą kitam ūkio subjektui.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016.

Vienas iš civilinės atsakomybės taikymo tikslų – kompensacinis²¹, t. y. grąžinti nukentėjusį asmenį į tokią padėtį, kuri būtų nesant teisės pažeidimo²². Be to, civilinė atsakomybė pasižymi ir prevencine funkcija – skatinti civilinių teisinių santykių dalyvius tinkamai vykdyti prievolės²³. Papildomai pažymėtina, kad Lietuvos teisės doktrinoje restitucinių nuostolių (angl. *restitutionary damages*) kontekste, *inter alia*, pabrėžiami ir kiti civilinės atsakomybės taikymo tikslai – neleisti pažeideiui pasilikti iš pažeidimo gautos naudos ir (ar) pamokyti pažeideją²⁴. O nepagrįsto praturtėjimo instituto tikslas – neleisti asmeniui be teisinio pagrindo praturtėti ir pašalinti asmens nepagrįstą praturtėjimą²⁵. Nepagrįsto praturtėjimo institutas grindžiamas principu, kad niekas negali gauti naudos kito asmens sąskaita²⁶. Nors nepagrįstas praturtėjimas šio instituto tikslo kontekste gali būti laikomas panašiu į restitucinių nuostolių taikymą, jų negalima tapatinti²⁷.

Skiriasi civilinės atsakomybės taikymo ir nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo sąlygos. Norint taikyti civilinę atsakomybę, būtina šių sąlygų visuma: (i) neteisėti atsakovo veiksmai; (ii) dėl tokių veiksmų patirta žala (ir (ar) iš pažeidimo gauta nauda); (iii) priežastinis ryšys; taip pat (iv) pažeidejo kaltė²⁸. Taikant nepagrįsto praturtėjimo institutą, būtinos visai kitokios sąlygos. Pavyzdžiui, kitaip nei taikant civilinę atsakomybę, reiškiant ieškinį dėl nepagrįsto praturtėjimo, ieškovo patirta žala nėra būtina šio instituto taikymo sąlyga, nes būtinas elementas yra šalis, kuri praturtėjo²⁹. Be to, viena iš būtinų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų yra pažeidejo kaltė, o nepagrįsto praturtėjimo atveju pažeidejo kaltė nėra būtina sąlyga, nes pareiga grąžinti gautą naudą atsiranda neatsižvelgiant į kaltę³⁰.

Taigi, civilinė atsakomybė ir nepagrįstas praturtėjimas, tiek pagal jų funkcijas, tiek pagal taikymo sąlygas, yra du skirtingi teisės institutai. Toks skirtingumas lemia, kad, byloje nagrinėjant reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo ir įrodinėjant civilinės atsakomybės sąlygas, negalima nuspręsti, kad iš pažeidimo gauta nauda turėtų būti laikoma nepagrįstu praturtėjimu ir šią gautą naudą priteisti taikant nepagrįstą praturtėjimą reglamentuojančias teisės normas. Dėl tos pačios priežasties kritikuotinas paminėtas kasacinio teismo išaiškinimas, pagal kurį iš pažeidimo gauta nauda, kaip ji suprantama civilinės atsakomybės kontekste, turėtų būti laikoma nepagrįstu praturtėjimu.

Antra vertus, analizuotas civilinės atsakomybės ir nepagrįsto praturtėjimo institutų skirtingumas nereiškia, kad iš neteisėtų veiksmų (įskaitant nesąžiningos konkurencijos veiksmus) gauta nauda apskritai negali būti priteisiama nepagrįsto praturtėjimo teisiniu pagrindu. Lietuvos teisės doktrinoje pri-

²¹ Šis civilinės atsakomybės taikymo tikslas yra aktualiausias tais atvejais, kai, taikant civilinę atsakomybę, yra priteisiami kompensaciniai nuostoliai. O restitucinių nuostolių (angl. *restitutionary damages*) kontekste paminėtas kompensacinis civilinės atsakomybės tikslas ne tiek aktualus, tačiau šio tikslo visiškai ignoruoti negalima, nes priteisiant restitucinius nuostolius *de facto* gali būti kompensuojama (atlyginama) nukentėjusiam asmeniui padaryta žala (pavyzdžiui, gali būti kompensuojamas nukentėjusio asmens dėl pažeidimo negautas pelnas).

²² PAPIRTIS, L. V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. II tomas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p. 133.

²³ VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vijusta, 1997, p. 427.

²⁴ DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 366–377, 410–411.

²⁵ MIKELĖNAS, V., „Kailių bylos“ pamokos: keli klausimai perskaičius Europos žmogaus teisių teismo sprendimą byloje *Jucys v. Lietuva*. *Justitia*, 2008, t. 2 (68), p. 4; PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Mokslų studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 965.

²⁶ GORDLEY, J. *Foundations of private law*. New York: Oxford University Press, 2006, p. 423.

²⁷ Civilinė atsakomybė yra neigiama turtinė reakcija į teisės pažeidimą, o nepagrįsto praturtėjimo institutu yra įgyvendinama grynai techninė funkcija – sugrąžinamas nepateisinamas atsakovo praturtėjimas ieškovo sąskaita, pernelyg nesiaiškinant įvairių vertybinių klausimų; plačiau žr. DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 411–412.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-459/2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/180657>>; PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 1046.

²⁹ PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 965.

³⁰ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 162.

pažįstama, kad reikalauti iš neteisėtų veiksmų gautos naudos galima tiek pagal civilinės atsakomybės taisykles (taikant CK 6.249 straipsnio 2 dalį), tiek pagal nepagrįsto praturtėjimo teisės normas (taikant CK 6.237 straipsnį ir CK 6.242 straipsnį). Tačiau negalima teigti, kad šie pažeistų teisių gynbos būdai yra lygiaverčiai ir kad nukentėjęs asmuo turi nevaržomą pasirinkimą, kuriuo pagrindu teisme reikalauti priteisti iš pažeidimo gautą naudą³¹.

Lietuvos teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad ieškinys dėl nepagrįsto praturtėjimo yra subsidarius teisių gynimo būdas, taikomas tik tada, kai kiti civilinių teisių (sutarčių, deliktų ar daiktinės teisės) gynbos būdai negalimi arba neduoda norimo rezultato³². Tokio paties požiūrio yra laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje³³. Toks subsidarius nepagrįsto praturtėjimo kaip gynbos būdo pobūdis yra nulemtas to, kad prievolė, kylanti iš nepagrįsto praturtėjimo, yra universali visais atvejais, kai vienas asmuo įgyja (sutaupo) turtą kito asmens sąskaita be teisinio pagrindo³⁴. Nepagrįstą praturtėjimą reglamentuojančias teisės normas reikėtų vertinti kaip bendrąsias teisės normas, o kitus teisės gynbos būdus (sutartinę, deliktinę atsakomybę ir kt.) reglamentuojančias teisės normas – specialiosiomis teisės normomis. Be to, civilinės atsakomybės aspektu Lietuvos teisės doktrinoje³⁵ pažymima, kad nepagrįsto praturtėjimo institutą galima taikyti tik tada, jeigu šalių nesieja jokie kiti prievoliniai santykiai, ir asmuo praturtėjo be teisinio pagrindo.

Be to, kasacinio teismo praktikoje³⁶ pabrėžiamas galimas piktnaudžiavimo nepagrįsto praturtėjimo institutu aspektas: šis institutas negali būti taikomas kaip priemonė, padedanti išvengti kitų teisės gynbos būdų taikymo. Galima įžvelgti keletą tokio piktnaudžiavimo priežasčių. Pirma, nukentėjusį asmenį pasirinkti savo teises ginti ne reikalaujant taikyti civilinę atsakomybę, o reikšti reikalavimus dėl nepagrįsto praturtėjimo gali skatinti skirtingos civilinės atsakomybės ir nepagrįsto praturtėjimo institutų taikymo sąlygos. Antra priežastis – tai reikalavimui priteisti nuostolius bei reikalavimui dėl nepagrįsto praturtėjimo taikytini skirtingi ieškinio senaties terminai³⁷.

Analizuojamu aspektu svarbu paminėti, kad kasacinis teismas laikosi pozicijos, jog asmuo, nepasinaudojęs galimybe ginti pažeistas teises sutarčių ir (ar) deliktų teisės normų nustatytais būdais,

³¹ Vis dėlto tam tikrų valstybių teisė nukentėjusiam asmeniui suteikia pasirinkimo laisvę, kokią ieškinį reikšti: dėl civilinės atsakomybės taikymo ar dėl nepagrįsto praturtėjimo priteisimo. Pavyzdžiui, tokią pasirinkimo laisvę numato Vokietijos teisė; žr. JOHNSTON, D., et al. *Unjustified Enrichment. Key issues in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p. 621.

³² VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė <...>*, p. 362; BAKANAS, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 320; PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 946; DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 160–161. Lietuvos teisės doktrinoje pateikiama ir kitokia nuomonė, kad iš pažeidimo gauta nauda tiek kiek ji atitinka nukentėjusio asmens negautą pelną, priteistina taikant civilinę atsakomybę, o likusią pažeidėjo gautos naudos dalį galima išsireikalausti remiantis nepagrįsto praturtėjimo normomis; žr. MIZARAS, V. *Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 73. Vis dėlto paminėtina, kad ši teisės doktrinos nuomonė yra grindžiama kompensacine civilinės atsakomybės paskirtimi, atsiribojant nuo kitų galimų civilinės atsakomybės funkcijų bei restitucinių nuostolių priteisimo galimybes.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-593/2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/91917>>; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/226785>>.

³⁴ DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių <...>*, p. 158–159.

³⁵ PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 959.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192/2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/252615>>; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90/2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/150519>>.

³⁷ Reikalavimams dėl nuostolių priteisimo CK 1.125 straipsnio 8 dalyje numatytas trejų metų ieškinio senaties terminas. O reikalavimams dėl nepagrįsto praturtėjimo taikytinas CK 1.125 straipsnio 1 dalyje numatytas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas.

remiantis *non cumul* principu, negali pareikšti reikalavimų dėl nepagrįsto praturtėjimo³⁸. Toks išaiškinimas atitinka anksčiau nurodytus principus dėl nepagrįsto praturtėjimo kaip subsidaraus teisių gynybės būdo. Be to, tokia kasacinio teismo pozicija vertintina kaip užkertanti kelią piktnaudžiauti nepagrįsto praturtėjimo institutu. Tačiau analizuojamo išaiškinimo nereikėtų suabsoliutinti, nes galimi išskirtiniai atvejai, kai pažeistų teisių gynība kitais būdais yra neįmanoma ir tik taikant nepagrįsto praturtėjimo institutą galima apginti nukentėjusio asmens interesus. Ypač atsižvelgiant į tai, kad istoriškai nepagrįsto praturtėjimo institutas atsirado tam, kad užpildytų teisės spragas³⁹.

Apibendrinant atliktą analizę darytina išvada, kad CK 1.116 straipsnio 3 dalies nuostata, jog pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu, bei kasacinio teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti išaiškinimai negali būti suprantami taip, kad nukentėjęs asmuo reikalauti priteisti iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą gali tik reikšdamas reikalavimą dėl nepagrįsto praturtėjimo priteisimo. Nagrinėjamu atveju turi būti laikomasi nepagrįsto praturtėjimo, kaip subsidaraus teisių gynybės būdo, principo. Nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų nukentėjęs asmuo savo pažeistas teises turi ginti reikšdamas ieškinį dėl civilinės atsakomybės taikymo bei iš neteisėtų veiksmų gauta nauda turi būti priteisiama remiantis CK 6.249 straipsnio 2 dalimi. Nepagrįsto praturtėjimo institutu galima remtis tik kaip *ultima ratio* priemone, negalint nukentėjusio asmens interesų apginti pasitelkiant civilinės atsakomybės institutą.

2. Iš neteisėtų veiksmų gautos naudos apibrėžimas

Išsiaiškinus, koku teisiniu pagrindu nukentėjusiam asmeniui turėtų būti priteisiama iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda, kitas analizės vertas aspektas yra iš pažeidimo gautos naudos, kaip priteistinių nuostolių, apibrėžties klausimas.

CK 6.249 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu atsakingas asmuo iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, tai gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Matyti, kad ši CK nuostata pateikia itin lakonišką gautos naudos apibrėžimą. CK 6.249 straipsnio 2 dalies komentare taip pat nepateikiama platesnio iš teisės pažeidimo gautos naudos apibrėžimo, o tik nurodoma, jog atsakovo gautą naudą pripažinti nuostoliais galima reikalauti tais atvejais, kai yra sudėtinga įrodyti tikslų nuostolių dydį, bei pažymima, kad atsakovo gauta nauda iš esmės yra nukentėjusiojo negautas pelnas⁴⁰. Teisės doktrinoje pateikiama nuomonė, kad pažeidėjo gauta nauda pripažintina nukentėjusio asmens nuostoliais tik įrodžius, kad ši nauda atitinka nukentėjusio asmens praradimą, kurį jis patyrė dėl skolininko neteisėtų veiksmų, t. y. įrodžius, kad nukentėjęs asmuo būtų ir pats gavęs naudą, tačiau negavo dėl to, kad pažeidėjo neteisėti veiksmai to neleido padaryti⁴¹. Panašaus požiūrio yra laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje⁴². Paminėtos teisės doktrinos bei Lietuvos teismų praktikos pozicijos pasižymi tuo, kad pažeidėjo gauta nauda yra glaudžiai siejama su nukentėjusiam asmeniui padaryta žala, griežtai laikantis požiūrio, kad civilinės atsakomybės paskirtis yra kompensacinė.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad tam tikrais atvejais iš neteisėtų veiksmų gauta nauda gali neatitikti nukentėjusio asmens patirtos žalos, jos dydžio. Be to, galimos situacijos, kai pažeidėjas iš neteisėtų veiksmų gaus atitinkamą naudą, o nukentėjęs asmuo jokios žalos nebus patyręs. Tokiais atvejais, jei

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90/2010*.

³⁹ PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 967.

⁴⁰ BAKANAS, A., et al. *Lietuvos <...>*, p. 342.

⁴¹ MIZARAS, V. *Lietuvos deliktų <...>*, p. 72; PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 1032.

⁴² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 27 d. *nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-319/2011* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/wp/216724>>.

būtų vadovaujamasi pirmiau nurodytu glaudžiu iš neteisėtų veiksmų gautos naudos bei nukentėjusiam asmeniui padarytos žalos ryšiu, pažeidėjo gautos naudos priteisimas taptų apsunkintas arba apskritai neįmanomas.

Analizuojamu aspektu Lietuvos teisės doktrinoje⁴³ pateikiamas siūlymas Lietuvos teisėje pripažinti restitucinius nuostolius specialiu teisių gynimo būdu, t. y. jog iš neteisėtų veiksmų gautą naudą, remiantis CK 6.249 straipsnio 2 dalimi, būtų galima priteisti ne kaip kompensacinius, o kaip restitucinius nuostolius (angl. *restitutionary damages*), nesiejant priteistinių restitucinių nuostolių dydžio su nukentėjusio asmens patirtos žalos faktu ar dydžiu⁴⁴. Kompensacinių nuostolių tikslas – grąžinti nukentėjusį asmenį į padėtį, kuri būtų, jei nebūtų buvę pažeidimo. Restitucinių nuostolių priteisimo tikslas – į pirminę padėtį grąžinti pažeidėją, iš jo nukentėjusiam asmeniui priteisiant tai, ką jis gavo iš neteisėtų veiksmų⁴⁵. Pažeidėjo gautos naudos priteisimas nukentėjusiam asmeniui grindžiamas principu, kad pažeidėjui neturi būti paliekama iš pažeidimo gauta nauda⁴⁶, t. y. pažeidėjas neturi praturtėti iš neteisėtų veiksmų.

Atsiribojant nuo kompensacinių ir (ar) restitucinių nuostolių aspekto, pažymėtina, kad galima reikalauti priteisti tik faktiškai iš neteisėtų veiksmų gautą naudą, o ne hipotetinę naudą, kurią pažeidėjas galėjo gauti⁴⁷. Tiek pagal teisės doktriną⁴⁸, tiek pagal Lietuvos teismų praktiką⁴⁹, galima reikalauti priteisti tik iš neteisėtų veiksmų gautą grynąją naudą. Be to, iš pažeidėjo gali būti priteisiama tik tokia nauda, kuri yra susijusi su neteisėtais veiksmais⁵⁰. Galiausiai restitucinių nuostolių kontekste pripažįstama, kad tam tikrais išskirtiniais atvejais pažeidėjui gali būti paliekama dalis iš pažeidimo gautos naudos, kuri buvo nulemta paties pažeidėjo savybių ir pastangų⁵¹.

Tokios teisės doktrinos ir Lietuvos teismų praktikos pozicijos leidžia spręsti, kad iš neteisėtų veiksmų gauta nauda – tai dėl neteisėtų veiksmų atsiradęs faktinis pažeidėjo turtinės padėties pagerėjimas

⁴³ DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 410–427.

⁴⁴ Tiesa, restitucinių nuostolių priteisimas galimas ne visais atvejais, o labiausiai yra būdingas eksploatacinio pobūdžio teisės pažeidimų atvejais (pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo atvejais, neteisėto naudojimosi nukentėjusio asmens nuosavybe atvejais ir fiduciarinių pareigų pažeidimo atvejais). Žr. BUSNELLI, F. D., et al. *Unification of Tort Law: Damages*. Hague: Kluwer Law International, 2001, p. 54–55; ROGERS, W. V. H. *Winfield and Jolowicz on Tort*. London: Sweet & Maxwell, 1994, p. 642–643.

⁴⁵ Van GERVEN, W., et al. *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Tort Law*. Portland: Hart Publishing, 2009, p. 780.

⁴⁶ Von BAR, C.; CLIVE, E. *Principles. Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. München: Sellier, 2009, p. 3725.

⁴⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai <...>*, p. 164.

⁴⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai <...>*, p. 165–166; DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 425.

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-65/2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/193331>>; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-278-370/2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/1025044>>.

⁵⁰ *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien: Springer-Verlag, 2005, p. 157. Priežastinio ryšio pagalba turi būti identifikuojama ta pažeidėjo naudos dalis, kuri buvo gauta pažeidžiant nukentėjusio asmens teises, ir atskiriama nuo teisėtų pažeidėjo pajamų; plačiau žr.: DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 425–426.

⁵¹ DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 426–427. Pavyzdžiui, leidimo pasilikti dalį iš pažeidimo gautos naudos atveju galėtų būti efektyvesnio konkurento, neteisėtai naudojančio komercines paslaptis, pavyzdys, kai pažeidėjo veiklos sąnaudos, vykdančios nesąžiningos konkurencijos veiksmams pagrįstą ūkinę komercinę veiklą, gali neatitikti tiek nukentėjusio asmens, tiek kitų rinkos konkurentų įprastai patiriamų atitinkamos komercinės veiklos sąnaudų. Tokios neatitikties priežasčių gali būti įvairių. Didelės pažeidėjo gautos naudos priežastimi gali būti konkuruojančio ūkio subjekto investicijos į pažangesnius prekių gamybos ar paslaugų teikimo metodus (pavyzdžiui, efektyvesnė nei kitų rinkos dalyvių prekių gamybos įranga, efektyvesnis paslaugų teikimas). Kadangi didelį veiklos efektyvumą bei didelę gautą naudą lemiančios aplinkybės tokiais atvejais gali būti susijusios išimtinai su nesąžiningai konkuruojančiu ūkio subjektu, jo atliktomis investicijomis į ūkinę komercinę veiklą, atitinkama iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos dalis galėtų būti nepriteisiama nukentėjusiam asmeniui.

(apskaičiuojamas kaip grynoji iš neteisėtų veiksmų gauta nauda). Tačiau toks siauras gautos naudos apibrėžimas apima tik gautą grynąjį pelną. Iš neteisėtų veiksmų gauta nauda laikytina ir tai, ką pažeidėjas sutaupė dėl padaryto teisės pažeidimo⁵², nors ekonominiu požiūriu jis nepatyrė teigiamos naudos (pelno), tačiau, jei nebūtų buvę neteisėtų veiksmų, jo patirti nuostoliai būtų dar didesni⁵³.

Taigi iš neteisėtų veiksmų gauta nauda apibrėžtina kaip pažeidėjo faktiškai gauta grynoji nauda arba turtinių praradimų sumažėjimas (sutaupymas), priežastiniu ryšiu susijęs su neteisėtais veiksmais. Kadangi nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų nukentėjusiam asmeniui suteikiama teisė reikalauti priteisti iš neteisėtų veiksmų gautą naudą, paminėtas gautos naudos apibrėžimas aktualus ir ginant nesąžiningos konkurencijos veiksmais pažeistas teises.

3. Nukentėjusio asmens negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos santykio problemos

Kasacinio teismo praktikoje pateikiama analizės vertų išaiškinimų dėl to, ar nukentėjęs asmuo gali reikalauti jo naudai priteisti kartu tiek jo negautą pelną, tiek iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje⁵⁴ buvo imtasi gan didelio iššūkio ir pateikti savo turiniu nauji išaiškinimai, koku būdu (priteisiant negautą pelną ir (ar) iš pažeidimo gautą naudą) turėtų būti taikoma civilinė atsakomybė už nesąžiningos konkurencijos veiksmus, kai byloje yra reikalaujama priteisti kartu tiek negautą pelną, tiek iš pažeidimo gautą naudą.

3.1. Nukentėjusio asmens negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos priteisimo kartu perspektyva

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. gegužės 8 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2007 (toliau – 2007 m. gegužės 8 d. nutartis), nurodė, kad *nesąžininga konkurencija padaryta žala gali būti tai, kad ieškovas negauna pelno, kurį jis būtų gavęs, jei nebūtų buvę atsakovo neteisėtų veiksmų <...>. Pagal CK 6.249 straipsnio 2 dalį, atsakovo gauta turtinė nauda už tą laikotarpį, per kurį jis atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus, gali būti pripažinta ieškovo nuostoliais. Taigi pagal įstatymą atsakovas turi atlyginti ieškovui ir vienus, ir kitus nuostolius, nes šiuo atveju ribota civilinė atsakomybė nenustatyta*⁵⁵. Toks kasacinio teismo išaiškinimas reiškia ne ką kita, o tai, kad nukentėjusiam asmeniui gali būti kartu priteisiamas tiek jo negautas pelnas, tiek iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda. Pirminiu vertinimu, būtų galima teigti, kad tai tik pavienis išaiškinimas. Tačiau tokią poziciją iš dalies plėtojo ir palaikė kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija 2016 m. vasario 5 d. nutartyje.

Šioje nutartyje, remiantis ankstesne 2007 m. gegužės 8 d. nutartimi, nurodyta, kad atitinkamais atvejais galima kartu priteisti tiek negautą pelną, tiek iš pažeidimo gautą naudą. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat išaiškino, kad sprendžiant šį klausimą turi būti įvertinta: (i) kas ir kokius atliko neteisėtus veiksmus, susijusius su komercinės paslapties atskleidimu, paviešinimu (sprendžiant

⁵² Tokio dėl pažeidimo pasireiškusio sutaupymo pavyzdžių galėtų būti atvejis, kai pažeidėjas, savo ūkinėje komercinėje veikloje neteisėtai naudodamas komercinės paslaptis, padidino jo veiklos našumą ir atitinkamai pelningumą, tačiau jo veikla vis tiek buvo nuostolinga. Vadovaujantis paminėta pozicija, būtent dėl pažeidėjo veiklos našumo ir pelningumo sumažėjusio veiklos nuostolio dydis būtų laikomas pažeidėjo gauta nauda, kurios galėtų reikalauti nuo neteisėtų veiksmų nukentėjęs asmuo.

⁵³ MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai <...>*, p. 171.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016*.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2007*.

dėl negauto pelno); (ii) kas ir kokius atliko neteisėtus veiksmus, siekdamas gauti neteisėtos naudos iš pasinaudojimo komercine paslaptimi, kas gavo naudos. Tokia kasacinio teismo pozicija kritikuotina. Nesuprantama, kodėl kasacinis teismas negautą pelną siūlo kildinti tik iš komercinės paslapties atskleidimo, paviešinimo, o iš pažeidimo gautą naudą – tik iš neteisėto pasinaudojimo komercine paslaptimi. Pažymėtina, kad analizuojamo delikto atžvilgiu tiek darbuotojo žinotos komercinės paslapties atskleidimas, tiek konkuruojančio ūkio subjekto pasinaudojimas ja yra glaudžiai susiję ir be vieno iš šių veiksmų kalbėti apie nukentėjusio asmens negautą pelną arba apie iš pažeidimo gautą naudą nebūtų nei teisinio, nei faktinio pagrindo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. vasario 5 d. nutartyje taip pat nurodė, kad, sutampant negauto pelno bei iš pažeidimo gautos naudos teisei ir faktinei prigimčiai, kartu negautas pelnas ir iš pažeidimo gauta nauda neturėtų būti priteisiami. Deja, tokia kasacinio teismo pozicija vertintina kritiškai, nes analizuojamo pobūdžio pažeidimas (komercinės paslapties atskleidimas bei pasinaudojimas ja) beveik visais atvejais bus susijęs su iš esmės tomis pačiomis faktinėmis ir atitinkamai teisinėmis aplinkybėmis. Todėl kasacinio teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktą išaiškinimą galima vertinti arba kaip negalintį realiai veikti (t. y. kaip praktiškai nepritaikomą), arba kaip po 2007 m. gegužės 8 d. nutartyje pateikto išaiškinimo toliau plėtojamą kasacinio teismo praktiką, kad yra galimas kartu tiek negauto pelno, tiek iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimas.

Apibendrinus pirmiau nurodytus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus, galima teigti, kad aiškos pozicijos analizuojamu klausimu nėra. Nepaisant to, galima įžvelgti, kad kasacinio teismo pozicija vis dėlto yra palankesnė negauto pelno ir iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimui kartu. Tačiau rasti teisinių argumentų, galinčių pagrįsti tokią poziciją, yra ganėtinai sunku, o kontrargumentų galima įžvelgti net keletą.

Viena vertus, negauto pelno ir iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimas kartu neatitinka tiek kompensacinių nuostolių, tiek restitucinių nuostolių tikslų, principų. Kompensaciniai nuostoliai yra grindžiami CK 6.251 straipsnyje įtvirtintu visiško nuostolių atlyginimo principu, kurio paskirtis, atsakingam už padarytą žalą asmeniui (skolininkui prievolėje) atlyginus nuostolius, grąžinti nukentėjusį asmenį į iki teisės pažeidimo buvusią padėtį, adekvačiai kompensuojant nukentėjusiam asmeniui (kreditoriui) jo patirtą nuostolių dydį⁵⁶. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad visiško nuostolių atlyginimo principas, viena vertus, neleidžia teisės pažeideiui gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų, kita vertus, užtikrina, kad civilinė atsakomybė, priteisiant kompensacinius nuostolius, atliktų kompensacinę, o ne nubaudo funkciją⁵⁷.

Restitucinių nuostolių priteisimo tikslas – į pirminę padėtį grąžinti pažeideją, iš jo nukentėjusiam asmeniui priteisiant tai, ką jis gavo iš neteisėtų veiksmų⁵⁸. Tačiau tokio restitucinių nuostolių tikslo negalima laikyti siekiu nubausti teisės pažeideją. Juolab dėl to, kad iš pažeidimo gautos naudos priteisimas nukentėjusiam asmeniui grindžiamas principu, jog pažeideiui neturi būti paliekama iš pažeidimo gauta nauda⁵⁹. Restitucinių nuostolių aspektu taip pat pažymima, kad, siekiant išlaikyti civilinės atsakomybės, kaip turinės sankcijos, proporcingumą padarytam pažeidimui ir išvengti „užslėptų“ baudinių elementų, už tą patį pažeidimą neturėtų būti leidžiama priteisti ir kompensacinių, ir restitucinių nuostolių⁶⁰.

⁵⁶ PAPIRTIS, L. V., et al. *Civilinė <...>*, p. 133; PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos <...>*, p. 979; FRANCESCO, D., et al. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer Wien New York, 2005, p. 156; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413-378/2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/1068163?nr=1>>.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/46502?nr=1>>.

⁵⁸ Van GERVEN, W., et al. *Cases, Materials <...>*, p. 780.

⁵⁹ Von BAR, C.; CLIVE, E. *Principles. Definitions <...>*, p. 3725.

⁶⁰ DIDŽIULIS, L. *Finansų <...>*, p. 420.

Taigi nei kompensaciniai nuostoliai, nei restituciniai nuostoliai nėra orientuoti į neteisėtus veiksmus padariusio asmens nubaudimą. O analizuojama kasacinio teismo pozicija, pagal kurią nukentėjusiam asmeniui gali būti kartu priteisiamas tiek jo negautas pelnas, tiek iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda, reiškia ne ką kita, o neteisėtus veiksmus padariusių asmenų nubaudimą.

Antra vertus, nagrinėjamu aspektu svarbūs ir aptariamų nesąžiningos konkurencijos veiksmų ypatumai. Šis pažeidimas yra labiau ekonominio nei teisinio pobūdžio, nes yra susijęs su ūkio subjektų konkurencija rinkoje, rinkos sąlygomis ir jos dinamika. Dėl šio pažeidimo nukentėjęs asmuo dažniausiai netenka savo turėtų klientų, nes jie, pasinaudojant darbuotojo neteisėtai atskleista komercine paslaptimi, perviliojami į konkuruojantį ūkio subjektą. Nukentėjęs asmuo dėl tokių veiksmų netenka pelno, kurį būtų gavęs iš perviliotų klientų. O nesąžiningai konkuruojantis ūkio subjektas gauna pelną (naudą) iš perviliotų klientų. Šių aplinkybių kontekste sąlygiškai būtų galima teigti, kad nukentėjusio asmens negautas pelnas turėtų atitikti iš perviliotų klientų gautą naudą⁶¹. Todėl objektyviai ir logiškai sunkiai pagrindžiama, kodėl tiek nukentėjusio asmens iš perviliotų klientų negautas pelnas, tiek pažeidėjo (-ų) iš perviliotų klientų gauta nauda, priteisiant juos kartu, turėtų būti laikomi tais nuostoliais, kuriuos priteisus būtų pašalinami nesąžiningos konkurencijos veiksmų padariniai.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, spręstina, kad pozicija, pagal kurią galimas kartu nukentėjusio asmens negauto pelno ir iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimas, prieštarauja civilinės atsakomybės taikymo tikslams, įtvirtinant neteisėtus veiksmus padariusių asmenų nubaudimą, bei neatitinka aptariamų nesąžiningos konkurencijos veiksmų ypatumų. Todėl nukentėjusiam asmeniui turėtų būti pripažįstama teisė reikalauti priteisti arba jo negautą pelną, arba iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautą naudą.

3.2. 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti išaiškinimai, jų teisinis pagrindimas bei galimi padariniai

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikė išaiškinimus, formuojančius savo turiniu naujas taisykles, koku būdu turėtų būti taikoma civilinė atsakomybė už nesąžiningos konkurencijos veiksmus. Konkrečiai kasacinis teismas paminėtoje nutartyje išaiškino, kad tais atvejais, kai civilinėje byloje yra pareikšti reikalavimai tiek dėl negauto pelno, tiek dėl iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimo (negalint jų tenkinti kartu), turėtų būti tenkinamas didesnis reikalavimas. Kartu kasacinis teismas 2016 m. vasario 5 d. nutartyje išaiškino, kad:

- (i) *tais atvejais, kai nepagrįstas asmens, pasinaudojusio komercine paslaptimi, praturtėjimas viršija komercinės paslapties savininko negautą pelną, priteisiamas tik nepagrįstas praturtėjimas;*
- (ii) *tais atvejais, kai prašomas priteisti negautas pelnas viršija nepagrįstą praturtėjimą, laikoma, kad negautas pelnas apima nepagrįstą praturtėjimą. Skirtumas tarp negauto pelno ir nepagrįsto praturtėjimo priteisiamas atsižvelgiant į tai, ar galima nustatyti kiekvienam iš asmenų tenkančią prievolės dalį. <...> Jei prievolės dalių nustatyti negalima, šiam skirtumui taikoma solidarijoji atsakomybė;*
- (iii) *už iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos grąžinimą atsako jas gavęs asmuo. Pareiga grąžinti be pagrindo įgytą turtą yra asmeninė pareiga, tenkanti tik turtą gavusiam asmeniui. Jo atsakomybė negali būti solidari su kitu asmeniu, nes konkreiti tokių pajamų suma ir neteisėtas jų gavėjas visais atvejais turi būti nustatyti.*

⁶¹ Nors dažnai gali būti taip, kad iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų buvo gauta daugiau (ar mažiau) naudos lyginant su nukentėjusio asmens iš perviliotų klientų negauto pelnu. Galimos tokio skirtumo priežastys plačiau įvardytos šio straipsnio antroje dalyje.

Vadovaujantis šiais kasacinio teismo išaiškinimais, civilinė atsakomybė už nesąžiningos konkurencijos veiksmus turėtų būti taikoma tokiais dviem alternatyviais būdais: (i) jei iš pažeidimo gauta nauda viršija negautą pelną, tik iš konkuruojančio ūkio subjekto (ne iš darbuotojo) turėtų būti priteisiama iš pažeidimo gauta nauda; arba (ii) jei negautas pelnas viršija iš pažeidimo gautą naudą, turėtų būti iš konkuruojančio ūkio subjekto priteisiama iš pažeidimo gautos naudos suma, o skirtumas tarp negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos turėtų būti priteisiamas iš konkuruojančio subjekto ir komercinę paslaptį atskleidusio darbuotojo.

Sveikintina, kad kasacinis teismas civilinės atsakomybės už nesąžiningos konkurencijos veiksmus klausimus laiko reikšmingais. Bylai, kurioje priimta 2016 m. vasario 5 d. nutartis, nagrinėti netgi buvo suformuota išplėstinė teisėjų kolegija. Nepaisant to, 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti išaiškinimai gali būti vertinami kaip formuojantys ydingą praktiką, galinčią sukelti teisinį neapibrėžtumą dėl civilinės atsakomybės už nesąžiningos konkurencijos veiksmus taikymo.

Kasacinio teismo pateiktais išaiškinimais nukentėjęs asmuo yra skatinamas teisme pareikšti abu reikalavimus tiek dėl jo negauto pelno, tiek dėl iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gautos naudos priteisimo. Pareiškus abu šiuos reikalavimus ir vadovaujantis analizuojamais išaiškinimais, nukentėjusiam asmeniui sukuriami galimybė iš neteisėtus veiksmus padariusių asmenų prisiteisti didesnę nuostolių sumą, nes, pagal aptariamus išaiškinimus, turėtų būti tenkinamas didesnis reikalavimas. O jei būtų reiškiamas tik vienas reikalavimas priteisti arba negautą pelną, arba iš teisės pažeidimo gautą naudą, teismas byloje nagrinėtų tik vieną iš šių reikalavimų. Bylą nagrinėjantis teismas negalėtų parinkti, kuriuo būdu (priteisiant negautą pelną ar priteisiant iš pažeidimo gautą naudą) gaunamas didesnis priteistinių nuostolių dydis. Pavyzdžiui, jei nukentėjęs asmuo reikalautų priteisti jo negautą pelną, teismas turėtų spręsti dėl šio reikalavimo ir negalėtų nukentėjusiam asmeniui priteisti iš pažeidimo gautos naudos (jei ji būtų didesnė nei negauto pelno dydis).

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais nukentėjusiam asmeniui yra sukuriama prielaidos piktnaudžiauti tiek materialine teise į nuostolių atlyginimą (priteisimą), tiek procesinėmis teisėmis. Ypač atsižvelgiant į tai, kad, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁶² 144 straipsniu, nukentėjusio asmens ieškiniu pareikštiems reikalavimams užtikrinti gali būti taikomos laikinosios apsaugos priemonės. Dėl analizuojamų kasacinio teismo išaiškinimų yra padidinamas galimų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių mastas, nors, kaip minėta, būtų tenkinamas tik vienas iš pareikštų reikalavimų (tas, kuris būtų didesnis).

Kitas neigiamas 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktų išaiškinimų aspektas – šių išaiškinimų pagrindu civilinė atsakomybė yra perkeliama ūkio subjektui, kuris pasinaudojo komercine paslaptimi ir konkuravo nukentėjusio asmens atžvilgiu. O darbuotojui, kuris neteisėtai atskleidė nukentėjusio asmens komercinę paslaptį, sudaromos sąlygos visiškai arba didžiąja dalimi išvengti civilinės atsakomybės taikymo. Tokia situacija faktiškai susiklosto taikant abu 2016 m. vasario 5 d. nutartyje nurodytus civilinės atsakomybės taikymo būdus: (i) tiek, kai iš pažeidimo gauta nauda viršija negautą pelną, tik iš konkuruojančio ūkio subjekto (ne iš darbuotojo) priteisiant šią iš pažeidimo gautą naudą; (ii) tiek, kai negautas pelnas viršija iš pažeidimo gautą naudą, nukentėjusiam asmeniui priteisiant iš konkuruojančio ūkio subjekto iš pažeidimo gautos naudos sumą, o negauto pelno ir iš pažeidimo gautos naudos skirtumą priteisiant iš konkuruojančio ūkio subjekto bei komercinę paslaptį atskleidusio darbuotojo.

Neigiami tokio civilinės atsakomybės perkėlimo konkuruojančiam ūkio subjektui padariniai gali būti įvairūs. Pirmiausia, sudarant palankias sąlygas darbuotojui išvengti visos ar bent didžiosios dalies atsakomybės, darbuotojas nėra atgrasomas nuo (labiau net skatinamas) sužinotos darbdavio komercinės paslapties atskleidimo. Dėl to kyla didesnė grėsmė ūkio subjektų komercinių paslaptčių apsaugai ir sąžiningai konkurencijai. Be to, dėl analizuojamų kasacinio teismo išaiškinimų neteisėtų veiksmų

⁶² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius: Registrų centras, 2016 (su pakeitimais ir papildymais).

turtiniai padariniai faktiškai gali būti taip ir nepašalinti. Neteisėtai komercine paslaptimi pasinaudojęs ūkio subjektas gali tapti nemokus ar jo turimo turto gali nepakakti padengti priteistus nuostolius (pavyzdžiui, konkuruojantis ūkio subjektas gali turimą turtą iššvaistyti ar iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų uždirbtą pelną paskirti dividendams išmokėti arba pervesti komercinę paslaptį atskleidusiam darbuotojui). Kadangi kasacinio teismo išaiškinimais visa civilinė atsakomybė ar bent jau didžioji jos dalis yra perkeliama būtent šiam konkuruojančiam ūkio subjektui, nuošalyje paliekant neteisėtus veiksmus padariusį darbuotoją, sumažėja galimybės efektyviai taikyti civilinę atsakomybę ir ginti nukentėjusio asmens interesus.

Situacija būtų priešinga, jei iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda arba nukentėjusio asmens negauto pelno dalis, atitinkanti iš pažeidimo gautos naudos sumą (kai negautas pelnas viršija iš pažeidimo gautą naudą), būtų priteisiama ne tik iš konkuruojančio ūkio subjekto, bet ir iš darbuotojo, neteisėtai atskleidusio komercinę paslaptį konkuruojančiam ūkio subjektui. Neteisėto pasinaudojimo komercine paslaptimi ir dėl to gautos naudos esminė sąlyga yra tai, kad, visų pirma, šią komercinę paslaptį atskleidžia esamas ar buvęs nukentėjusio asmens darbuotojas, kuriam ši komercinė paslaptis tapo žinoma darbo metu, ir tik paskui tokia komercine paslaptimi yra pasinaudojama konkurento ūkinėje komercinėje veikloje. Maža to, nesąžiningos konkurencijos atveju dažnai būtent nukentėjusio asmens darbuotojas, kuris atskleidė komercinę paslaptį, yra ir nesąžiningai konkuruojančio ūkio subjekto steigėju ir (ar) tampa tokio ūkio subjekto vadovu⁶³. Svarbu ir tai, kad darbuotojas, būdamas konkuruojančio ūkio subjekto steigėju ir (ar) vadovu, iš neteisėto pasinaudojimo komercine paslaptimi taip pat gauna naudos (dividendais ar darbo užmokesčiu). Todėl negalima kategoriškai teigti, kad analizuojamo pažeidimo atveju iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų ekonominę naudą gauna tik konkuruojantis ūkio subjektas ir kad tik konkuruojančio ūkio subjekto atžvilgiu visa apimtimi ar didžiąja dalimi turi būti taikoma civilinė atsakomybė.

Galiausiai reikšminga tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. vasario 5 d. nutartyje išvadą dėl to, kad visa ar didžioji dalis civilinės atsakomybės už iš pažeidimo gautą naudą turi būti taikoma konkuruojančio ūkio subjekto atžvilgiu, padarė remdamasis CK 6.237 straipsnio 1 dalies nuostatomis, kurios nustato bendro pobūdžio pareigą grąžinti be teisėto pagrindo įgytą turtą. Kasacinis teismas analizuojamą išvadą padarė atsiribodamas nuo to, kad nukentėjusiam asmeniui teisme pareiškus reikalavimus dėl iš pažeidimo gautos naudos priteisimo, civilinėje byloje yra analizuojamas civilinės atsakomybės taikymo, o ne nepagrįsto praturtėjimo klausimas. Ypač atsižvelgiant į pirmiau šiame straipsnyje aptartą principą, kad nepagrįsto praturtėjimo institutas yra subsidiarus teisių gynimo būdas, taikomas tik tada, kai kiti civilinių teisių (sutarčių, deliktų ar daiktinės teisės) gynimo būdai negalimi arba neduoda norimo rezultato⁶⁴, dėl ko, taikant civilinės atsakomybės institutą, nepagrįstą praturtėjimą reglamentuojančiomis CK nuostatomis neturėtų būti vadovaujama. Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda turėtų būti priteisiama ne tik iš konkuruojančio ūkio subjekto, bet ir iš darbuotojo, kuris taip pat padarė neteisėtus veiksmus: neteisėtai atskleidė komercinę paslaptį bei dažniausiai *de facto* (per konkuruojantį ūkio subjektą, jo vardu) padarė neteisėtus pasinaudojimo šia komercine paslaptimi veiksmus arba reikšmingai prisidėjo prie neteisėto pasinaudojimo komercine paslaptimi⁶⁵.

⁶³ Tokiu būdu darbuotojas, veikdamas konkuruojančio ūkio subjekto vardu ir interesais, *de facto* sudaro sąlygas atlikti ir atlieka neteisėtus pasinaudojimo komercine paslaptimi veiksmus.

⁶⁴ VITKEVIČIUS, P., *et al. Civilinė <...>*, p. 362; BAKANAS, A., *et al. Lietuvos <...>*, p. 320; PAKALNIŠKIS, V., *et al. Lietuvos Respublikos <...>*, p. 946; DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių <...>*, p. 160–161.

⁶⁵ Tuo atveju, kai nukentėjusiam asmeniui priteisiama iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda, neatmetina dalinės esamo ar buvusio nukentėjusio asmens darbuotojo ir konkuruojančio ūkio subjekto civilinės atsakomybės taikymo galimybė, jei tam yra reikiamos prielaidos. Tokiu atveju darbuotojui tenkanti civilinės atsakomybės dalis galėtų būti įvertinama, pavyzdžiui, pagal darbuotojo, kaip konkuruojančio ūkio subjekto steigėjo ir (ar) vadovo, iš pažeidimo faktiškai gautos naudos dydį.

Apibendrinant atliktą analizę darytina išvada, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais yra formuojama ydinga praktika, galinti sukelti teisinį neapibrėžtumą taikant civilinę atsakomybę už nesąžiningos konkurencijos veiksmus. Be to, šiais išaiškinimais sukuriama prielaidos nukentėjusiam asmeniui piktnaudžiauti tiek materialine teise į nuostolių atlyginimą (priteisimą), tiek procesinėmis teisėmis. Todėl 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktus išaiškinimus reikėtų vertinti kritiškai ir neteisėtus veiksmus padariusių asmenų civilinę atsakomybę taikyti atsižvelgiant į aptariamų nesąžiningos konkurencijos veiksmų ypatumus.

Išvados

1. CK 1.116 straipsnio 3 dalies nuostata, kad pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę (gamybinę) paslaptį, laikomos nepagrįstu praturtėjimu, bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016 priimtoje 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti išaiškinimai negali būti suprantami taip, kad nukentėjusiam asmeniui iš nesąžiningos konkurencijos veiksmų gauta nauda gali būti priteisiama tik nepagrįsto praturtėjimo teisiniu pagrindu. Nagrinėjamu atveju turi būti laikomasi nepagrįsto praturtėjimo, kaip subsidaraus teisių gynybos būdo, principo. Nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų nukentėjęs asmuo savo pažeistas teises turi ginti reikšdamas ieškinį dėl civilinės atsakomybės taikymo bei iš neteisėtų veiksmų gauta nauda turi būti priteisiama CK 6.249 straipsnio 2 dalies pagrindu. O nepagrįsto praturtėjimo institutu galima remtis tik kaip *ultima ratio* priemone, negalint nukentėjusio asmens interesų apginti civilinės atsakomybės teisiniu pagrindu.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016 priimtoje 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateikti išaiškinimai dėl civilinės atsakomybės taikymo už nesąžiningos konkurencijos veiksmus vertintini kaip formuojantys ydingą praktiką, galinčią sukelti teisinį neapibrėžtumą taikant civilinę atsakomybę už paminėtus neteisėtus veiksmus, bei kaip neatitinkantys analizuotų nesąžiningos konkurencijos veiksmų ypatumų.
3. Kasacinio teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais visa arba didžioji dalis civilinės atsakomybės už nesąžiningos konkurencijos veiksmus yra perkeliama neteisėtai komercine paslaptimi pasinaudojusiam konkuruojančiam ūkio subjektui, kartu visiškai eliminuojant arba esmingai sumažinant komercinę paslaptį neteisėtai atskleidusio darbuotojo atsakomybę. Be to, šiais išaiškinimais sukuriama prielaidos nukentėjusiam asmeniui piktnaudžiauti teise į nuostolių atlyginimą (priteisimą) bei procesine teise kreiptis į teismą.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 75-1796.
2. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2016 (su pakeitimais ir papildymais).
3. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*. Vilnius: Registrų centras, 2015 (su pakeitimais ir papildymais).
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856 (su pakeitimais ir papildymais).
5. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos Pavyzdinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nuostatos. Ženeva: Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos publikacija Nr. 832, 1996.

Specialioji literatūra

6. BAKANAS, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003.
7. BUSNELLI, F. D., et al. *Unification of Tort Law: Damages*. Hague: Kluwer Law International, 2001.
8. DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009.

9. DIDŽIULIS, L. *Finansų tarpininkų profesinė civilinė atsakomybė, kaip investuotojų apsaugos priemonė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014.
10. FRANCESCO, D., et al. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer Wien New York, 2005.
11. GORDLEY, J. *Foundations of private law*. New York: Oxford University Press, 2006.
12. JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.
13. JAKUTAVIČIUS, M. Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse. *Teisė*, 2008, t. 66 (2).
14. JAKUTAVIČIUS, M. Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas. *Teisė*, 2008, t. 67.
15. JOHNSTON, D., et al. *Unjustified Enrichment. Key issues in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
16. MATKEVIČIUS, A. Civilinė atsakomybė bendrovės komercinių paslapčių apsaugos pažeidimų atvejais. *Jurisprudencija*, 2008 t. 5(107).
17. MIKELĖNAS, V. „Kailiukų bylos“ pamokos: keli klausimai perskaičius Europos žmogaus teisių teismo sprendimą byloje *Jucys v. Lietuva*. *Justitia*, 2008, t. 2 (68).
18. MIZARAS, V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.
19. MIZARAS, V. *Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Justitia, 2007.
20. MIZARAS, V. *Unfair Competition Law in the Baltic States. Law Against Unfair Competition: Towards a New Paradigm in Europe?* Heidelberg: Springer Verlag, 2007.
21. PAKALNIŠKIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003.
22. PAPIRTIS, L. V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. II tomas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
23. *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien: Springer-Verlag, 2005.
24. RIMKEVIČIUS, M. Sąžiningos ir nesąžiningos komercinės veiklos samprata. *Teisė*, 2011, t. 81.
25. ROGERS, W. V. H. *Winfield and Jolowicz on Tort*. London: Sweet & Maxwell, 1994.
26. Van GERVEN, W., et al. *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Tort Law*. Portland: Hart Publishing, 2009.
27. VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vijusta, 1997.
28. Von BAR, C.; CLIVE, E. *Principles. Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. München: Sellier, 2009.

Praktinė medžiaga

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/46502?nr=1>>.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192/2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/252615>>.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/78593?nr=1>>.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-593/2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/91917>>.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90/2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/150519>>.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-459/2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/180657>>.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/226785>>.

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/731750>>.

37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-447/2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/876152?nr=1>>.

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413-378/2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/1068163?nr=1>>.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6-706/2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/1208625?nr=1#>>.

40. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-65/2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/193331>>.

41. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-319/2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/216724>>.

42. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-278-370/2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/1025044>>.

PROBLEMS REGARDING THE AWARDING OF BENEFIT DERIVED FROM UNLAWFUL USE OF A TRADE SECRET TO THE INJURED PERSON

Vaidas Kontrimas

S u m m a r y

It is recognised in the Civil Code of the Republic of Lithuania and the case law of the Supreme Court of Lithuania that the person injured by unfair competition actions upon unlawful disclosure and use of a trade secret (hereinafter referred to as unfair competition actions) has the right to seek a court order for the benefit derived from unfair competition actions to be awarded. Though, in the assessment of legal regulation and the case law of the court of cassation, considerable doubts arise about the legal basis on which the benefit derived from unfair competition actions is awarded to the injured person. In the light of the above, this article analyses whether the benefit derived from unfair competition actions has to be awarded by applying civil liability or the institute of unjust enrichment.

The article also deals with the new judicial interpretations in relation to civil liability for unfair competition actions, related to the awarding of the injured person's loss of profit and the infringer's benefit (including the correlation between them), developed by the Supreme Court of Lithuania. The article assesses the legal sufficiency of such judicial interpretations and possible negative consequences of their application. The analysis of the rules is followed by the conclusion that such judicial interpretations can lead to a flawed practice, which does not comply with specific features of unfair competition actions. Moreover, the judicial interpretations create opportunities for the employee having unlawfully disclosed the trade secret to avoid civil liability by shifting all or most of the negative consequences only to the competitor having unlawfully used the trade secret.

Iteikta 2017 m. liepos 7 d.

Priimta publikuoti 2017 m. spalio 26 d.